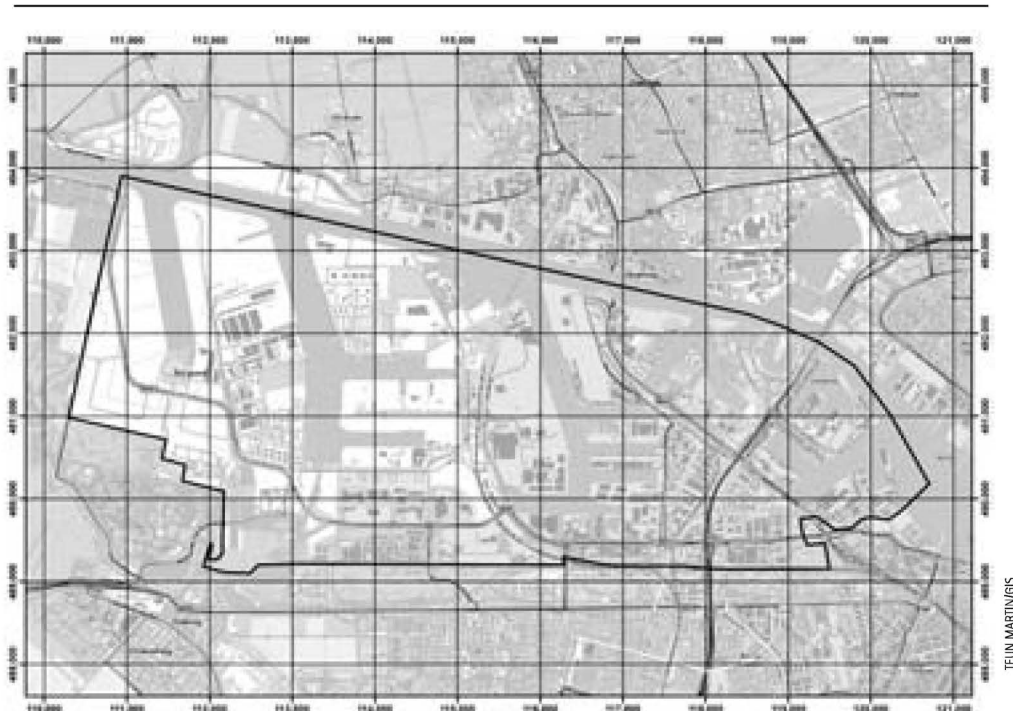

Inventarisatie Westelijk Havengebied 2006-2012

Teun van Dijk & Martin Melchers

Kaart Westelijk Havengebied; het telgebied ligt binnen de zwarte lijn

Al een lange reeks van jaren inventariseren wij het Westelijk Havengebied op broedvogels. In het verleden koppelden we onze inventarisaties aan die van J. Walters, (1926-2009). Na 2000 was hij niet meer in staat om dit hem zo vertrouwde gebied te bezoeken, maar wilde van de ontwikkelingen toch graag op de hoogte blijven. We praatten hem daarom jaarlijks bij over het wel en wee van de vogelstand in het Westelijk Havengebied. In dit artikel bundelen we de jaaroverzichten van bovenstaande periode. Het gebied bestrijkt het 'beheergebied van Haven Amsterdam'.

Aangezien onze inventarisaties niet volgens dezelfde methode verliepen, konden de gegevens niet zomaar aan elkaar gekoppeld worden. De minder algemene soorten zijn zo nauwkeurig

mogelijk in beeld gebracht. Algemeen voorkomende soorten staan ook in het overzicht, maar zijn veelal voorzien van een * waarmee we willen aangeven dat het hier dan de minimaal zekere territoria betreft volgens de Sovon-criteria. De betreffende jaren hebben we daarmee op dezelfde manier in beeld gebracht.

De begrenzing van het gebied

Op onderstaande kaart worden de grenzen van het telgebied aangegeven. De noordgrens van het studiegebied wordt gevormd door het Noordzeekanaal. Aan de oostkant wordt de grens gevormd door de Haparandaweg, buitenom VT Zonnehoek, langs de Shellpomp via de spoorbaan naar de Contactweg, langs de westkant van het sportpark naar het zuiden tot de spoorbaan CS-Sloterdijk. Aan de zuidkant loopt de grens langs de noordkant van het spoortracé naar de Seineweg en dan onder het spoor door naar de Theemsweg en Daveren, langs de noordoever van het afwateringskanaal op de Amerikahaven, de tichelput, voormalige slibvelden van de CSM en weilandjes Groote IJpolder en het Geuzenbos, de waterloop langs recreatiegebied Spaarnwoude volgend tot de Bauduinlaan vervolgens langs de noordkant van de Amsterdamse golfclub, en dan is de Machineweg de westgrens.

Beschrijving van het terrein

Het geïnventariseerde gebied betreft naast de havenbekkens alle terreinen die indertijd met zand zijn opgespoten. Het is een gebied dat voortdurend in ontwikkeling is. In de loop van de zeven jaar waarvan hier een broedvogeloverzicht wordt gepresenteerd, is vooral aan de westkant veel terrein bebouwd geraakt. Daarnaast is de ontwikkeling van de Westrandweg natuurlijk van grote invloed geweest op het gebied. In het jaar 2006 waarmee deze reeks inventarisaties begint, lag ook de start voor de aanleg van het tracé van de Westrandweg, die in 2013 in gebruik is genomen. Naast het tot stand komen van deze weg met op- en afritten en

Juveniele Grasmus

FOTO: HANS NIEKUS, Vijfhoek, 14-06-2013

Nachtegaal is één van de Rode Lijstsoorten in het gebied

FOTO: WIL SCHEP, vijfhoek, 28-04-2013

Tabel 1. Broedvogels Westelijk Havengebied

	RL	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1 Dodaars		4	4	6	5	3	3	2
2 Fuut*		30	26	27	28	23	19	21
3 Knobbelzwaan*		2	2	3	2	3	2	2
4 Grauwe Gans		17	9	11	5	26	34	23
5 Nijlgans		10	11	8	9	8	9	11
6 Bergeend		8	7	3	2	3	3	4
7 Krakeend		24	16	15	14	15	15	13
8 Wilde Eend *		39	38	43	41	46	47	34
9 Tafeleend		4	4	3	3	2	2	2
10 Kuifeend		8	8	5	6	5	5	4
11 Bruine Kiekendief		1	1		1			
12 Havik		1	2	1	1	1	1	
13 Sperwer		1	1	2	1	1	1	1
14 Buizerd		5	4	4	4	4	5	5
15 Torenvalk		7	7	5	5	9	5	5
16 Slechtvalk	GE	1	1	2	2	3	3	3
17 Patrijs	KW	1			1		1	1
18 Fazant *		33	28	26	19	16	15	15
19 Kwartel					1			
20 Waterhoen *		11	9	11	10	8	8	6
21 Meerkoet *		60	56	54	59	55	54	52
22 Scholekster		6	7	6	5	7	11	10
23 Kleine Plevier		6	5	7	3	3	5	3
24 Bontbekplevier	KW	1	1	2	1	1	1	
25 Kievit		30	25	28	30	35	19	28
26 Tureluur	GE	1	2	3	3	4	1	2
27 Wulp		1	1	1	1	1	1	1
28 Kokmeeuw							5	18
29 Stormmeeuw								2
30 Zilvermeeuw		4	4	4	4	4	4	6
31 Kleine Mantelmeeuw		1				1	3	1
32 Visdief	GE	35	45	30	30	30	50	45
33 Stadsduif *		10	10	10	10	10	10	10
34 Holenduif		6	10	5	10	4	4	6
35 Houtduif *		32	35	27	32	20	20	34
36 Turkse Tortel		3	2	2	2	2	2	2
37 Zomertortel	KW	1	1					
38 Koekoek	KW	3	4	3	2	3	2	4
39 Bosuil								1
40 IJsvogel		5	3	6	3	1		
41 Groene Specht	KW	1						1
42 Grote Bonte Specht		6	6	6	6	8	7	6
43 Veldleeuwerik	GE	26	18	27	28	38	30	32

	RL	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
44 Boerenzwaluw	GE	2	2	2	1	2	2	2
45 Oeverzwaluw		150	50	123	53	75	161	64
46 Huiszwaluw	GE						2	2
47 Boompieper		3	6	6	9	3	1	
48 Gele Kwikstaart	GE				1		1	1
49 Witte Kwikstaart *		16	18	17	22	27	20	22
50 Winterkoning *		82	87	79	73	80	81	80
51 Heggenmus *		55	48	61	57	38	31	35
52 Roodborst *		8	7	7	5	5	3	6
53 Nachtegaal	KW	30	25	24	23	17	24	23
54 Blauwborst		18	22	12	15	11	11	10
55 Merel *		78	79	72	79	65	71	73
56 Zanglijster		6	7	11	8	6	5	1
57 Roodborsttapuit		1						1
58 Zwarte Roodstaart		1	4		7	10	1	4
59 Sprinkhaanzanger		2					1	
60 Bosrietzanger *		32	25	22	16	11	20	6
61 Rietzanger		4	3	3	4	1	3	1
62 Snor	KW		1					
63 Kleine Karekiet *		99	69	83	60	41	32	42
64 Grasmus *		72	58	71	59	75	69	55
65 Braamsluiper *		8	4	8	9	13	9	4
66 Tuinfluiter *		26	26	35	31	38	19	24
67 Zwartkop *		34	22	35	26	29	57	35
68 Tjiftjaf *		50	63	65	65	61	68	77
69 Fitis *		89	97	94	99	93	92	81
70 Staartmees *		4	3	1	2	4	2	1
71 Pimpelmees *		23	22	22	22	20	22	27
72 Koolmees *		44	43	38	46	54	49	46
73 Boomkruiper *		3	2	3	3	3	3	2
74 Ekster *		88	89	81	96	86	93	87
75 Kauw *		20	17	16	22	19	20	20
76 Zwarte Kraai *		37	39	41	46	43	40	40
77 Gaai *		5	8	4	3	6	3	4
78 Spreeuw *		5	5	5	5	5	5	5
79 Huismus	GE	34	43	32	27	35	49	50
80 Vink *		3	6	5	4	7	7	7
81 Groenling *		38	23	32	33	42	34	32
82 Putter *		13	15	12	12	20	18	14
83 Kneus	GE	42	40	32	47	29	27	38
84 Rietgors *		17	26	22	17	12	11	8
	aantal territoria	1687	1517	1572	1496	1489	1575	1445
	aantal soorten	16	77	73	69	74	76	74

* minimum (alleen zekere territoria) RL=Rode Lijst, GE=Gevoelig, KW=Kwetsbaar

de enorme constructies van viaducten is ook sprake geweest van wegverplaatsingen als gevolg van die Westrandweg. Zo is de Noordzeeweg onder de naam van Westpoortweg verlegd naar het noorden. Tegelijk met de aanleg van de Westrandweg is ook het goederenspoor aangepakt. Dit spoor is tot de Amerikahaven geëlektrificeerd en langs de Aziëhavenweg ook uitgebreid. Door al deze ontwikkelingen zijn in de zeven besproken jaren jaarlijks braakliggende stukken heringericht. Braakliggende terreinen in het havengebied worden deels jaarlijks geklepeld om de ontwikkeling van bomen en struiken te voorkomen. In de noordwest-hoek van de Afrikahaven wordt nu tijdelijke natuur toegestaan. In dit gebied wordt daarom niet geklepeld.

Een bijzondere plek is Ruigoord, een voormalig dorp in de IJpolder, dat door een kraakactie van kunstenaars uiteindelijk niet gesloopt werd. De voormalige woningen en het kerkje worden nu gebruikt als ateliers en expositieruimte. Het eertijds hooggelegen dorp ligt nu, als gevolg van de zandopspuitingen rondom, als het ware in een kuil.

FOTO: WILL SCHEP, vijfhoek, 24-04-2013

Elk jaar verdwijnt wel een flink areaal aan struik- en boombegroeiing. Het gaat hierbij niet alleen om natuurlijke opslag. Ook door de gemeente aangelegde beplantingen moeten regelmatig het veld ruimen. In het hele gebied staan al vanaf de eeuwwisseling tientallen windturbines. Van motorcrossen is in het gebied in de inventarisatiejaren geen sprake meer, mede door strikte handhaving. Ook het speciaal aangelegde motorcrosscircuit is dan al buiten gebruik gesteld.

Ontwikkeling vogelstand

In Tabel 1 staan de minimale aantallen vastgestelde territoria voor de zeven onderzoeksjaren weergegeven. In de zeven jaren zijn in totaal 87 soorten broedvogels vastgesteld. Het aantal soorten per jaar varieerde van 69 (2008) tot 77 (2006). Wisselingen in aantal territoria kunnen dus deels worden toegeschreven aan wijzigingen in het terrein door uitbreiding van bebouwing, bomenkap, of het afvlakken van terreindelen met veelal nog de duindoornvegetatie uit de periode van de zandopspuitingen. In het Geuzenbos en

FOTO: TOM WISBEK, diemerpark, 14-04-2013

Oeverzwaluw is aangewezen op tijdelijke gronddepots met steile wanden

de voormalige slibvelden van de CSM lopen vanaf 2006 Schotse hooglanders en paarden. Een duidelijk zichtbaar effect van de begrazing hier is dat de rietlandjes zijn verdwenen en dat de Sprinkhaanzanger zich in dit gebied niet meer kan handhaven. Afnemend rietareaal in het gehele gebied is ook de factor die verantwoordelijk is voor de afname die de Kleine Karekiet laat zien. Fluctuaties bij een aantal zangvogels zijn deels toe te schrijven aan omstandigheden in de overwinteringsgebieden. De hoeveelheid regen is daar vaak bepalend voor het terugkerende aantal vogels van soorten als Grasmus, Braamsluiper, Tuinfluiter en Zwartkop. Toename van de Vink is een verschijnsel dat aan de hele westkant van Amsterdam zichtbaar is. Verheugend is dat in het Westelijk Havengebied een leuke huismuspopulatie stand houdt. Een toevallige samenkomst van positieve factoren, zoals een bakkerij, dekking, rommelige hoeken en voeren door mensen, is hiervoor verantwoordelijk.

Uitbreiding van bebouwing en verdwijnen van braakliggende terreinen heeft duidelijk negatieve effecten op enkele soorten; dit geldt voor de Fazant en de Boompieper. Schommelingen in het aantal oeverzwaluw-nesten zijn toe te schrijven aan het wel of niet beschikbaar komen van tijdelijke gronddepots met steile wanden. Er ligt in het gebied wel een kunstmatige wand voor Oeverzwaluwen, maar daar is nog maar weinig gebruik van gemaakt. In 2008 broedden hier na een schoonmaakactie 30 paar. In 2009 zaten er maar drie paar en in 2010 en 2011 lieten de Oeverzwaluwen het geheel afweten. Na een nieuwe schoonmaakactie en hervullen van de gaten zaten er in 2012 weer vijf paar.

Meeuwen, Visdieven en Scholeksters broeden tegenwoordig vrijwel allemaal op platte daken. Een aanpassing aan predatie door Vossen, die in het verleden regelmatig plaatsvond. Een duidelijk in het oog springend positief effect van het jaarlijks klepelen van veel braakliggende terreinen is het relatief hoge aantal Veldleeuweriken.

Zestien vastgestelde soorten staan op de Rode Lijst van Nederlandse broedvogels. Gevoelig: Slechtvalk, Tureluur, Veldleeuwerik, Gele Kwikstaart, Boerenzwaluw, Huiszwaluw, Huismus. Kwetsbaar: Nachtegaal, Groene Specht, Zomertortel, Kneu, Koekoek, Patrijs, Bontbekplevier, Visdief, Snor. Vanwege het grote aantal Rode Lijstsoorten is het Westelijk Havengebied een belangrijk vogelgebied van de Vogelwerkgroep Amsterdam.

Ondanks alle hierboven genoemde wijzigingen in het terrein in de zeven beschreven jaren is van veel soorten de populatie opmerkelijk stabiel. Blijkbaar weten veel vogels toch elk voorjaar weer een geschikt plekje te vinden in het gebied.

Vrouwtje Zwartkop

FOTO: HANS MEKUS, zuidoost, 24-04-2013